

Eiropa zonas banku veiktās kredītēšanas 2020. gada aprīļa apsekojums: galvenie rezultāti Latvijā

2020. gada aprīlī Latvijas Banka sadarbībā ar Eiropas Centrālo banku veica eiropa zonas banku veiktās kredītēšanas apsekojumu par kredītēšanas attīstības tendencēm 2020. gada 1. ceturksnī un prognozēm 2. ceturksnim. Aptaujā piedalījās četras Latvijas kredītiestādes, kuru kopējā tirgus daļa nefinanšu sabiedrību un mājāsaimniecību kredītēšanā ir pietiekami liela, lai raksturotu kredītēšanas attīstību Latvijā kopumā. Kredītiestāžu sniegtās atbildes tiek ietvertas eiropa zonas banku veiktās kredītēšanas apsekojuma rezultātos.

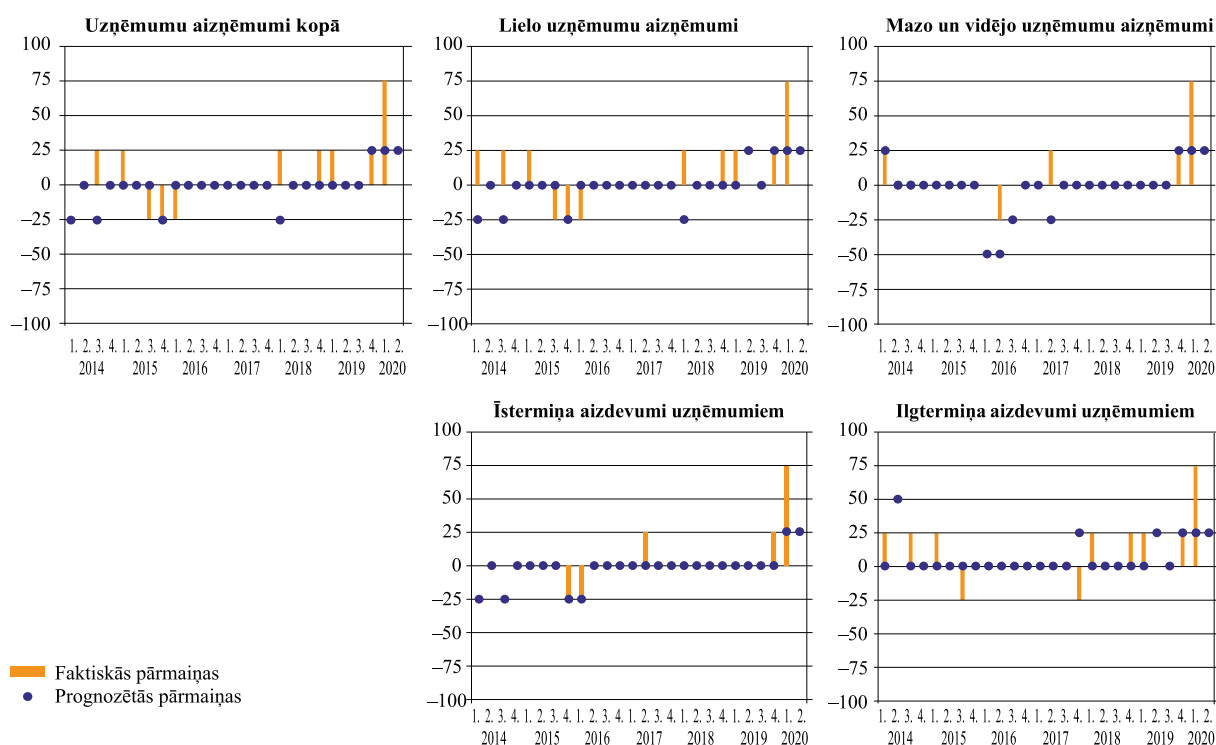
Aizdevumi uzņēmumiem

Latvijas kredītiestādes 2020. gada 1. ceturksnī noteica stingrākus kredītu standartus aizdevumiem uzņēmumiem (sk. 1. att.), gan turpinot iesākto cīņu pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, gan saskaroties ar jaunu šoku – Covid-19 pandēmijas negatīvo ietekmi uz tautsaimniecību un tās attīstības perspektīvām, kā arī tā radīto nenoteiktību. Saskaņā ar eiropa zonas kredītiestāžu aptaujas rezultātiem 2020. gada 1. ceturksnī stingrākus kredītu standartus aizdevumiem uzņēmumiem kopumā noteica trīs no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm (divas – mēreni stingrākus un viena – būtiski stingrākus), turklāt pārmaiņas vairāk skāra īstermiņa aizdevumus (kredītu standartu stingrība tika palielināta īstermiņa aizdevumiem divās kredītiestādēs būtiski un vienā – mēreni, bet ilgtermiņa aizdevumiem – vienā kredītiestādē būtiski un divās – mēreni).

1. attēls

KREDĪTU STANDARTU PĀRMAIŅAS AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM

(par stingrāku kredītu standartu noteikšanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

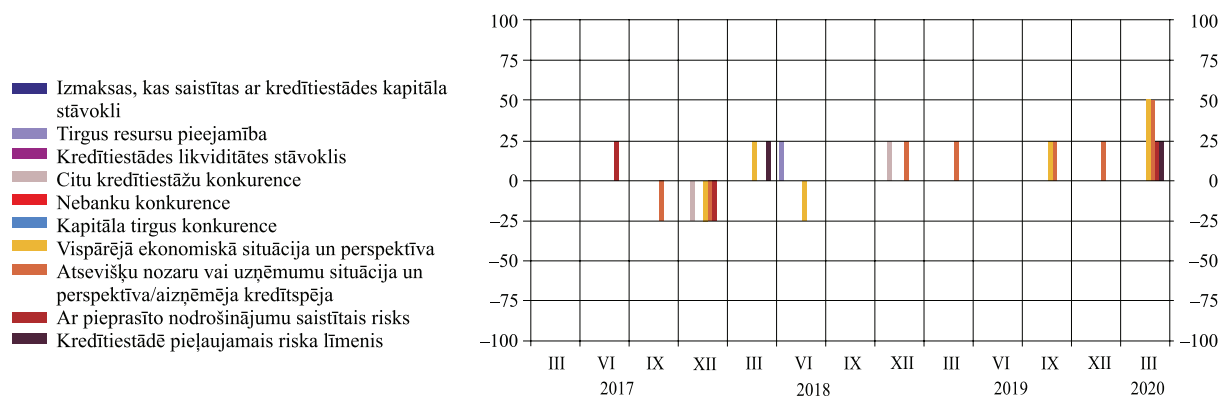
Kredītiestāžu skaidrojumos par stingrāku kredītu standartu noteikšanu aizņēmumiem uzņēmumiem dominēja faktori, kas saistīti ar Covid-19 pandēmijas negatīvo ietekmi (sk. 2. att.). Divas no četrām aptaujātajām kredītiestādēm atzina, ka kredītu standartu stingrības palielināšanu aizdevumiem uzņēmumiem noteica vispārējā tautsaimniecības situācija un attīstības perspektīvu pavājināšanās, atsevišķu nozaru vai uzņēmumu situācijas un perspektīvas pasliktināšanās un aizņēmēja kredītspējas pavājināšanās. Abas kredītiestādes minēja arī vairākus citus stingrāku kredītu standartu noteikšanas nepieciešamības apsvērumus aizdevumiem uzņēmumiem. Viena kredītiestāde atzīmēja ar pieprasīto nodrošinājumu saistītā riska pieaugumu un zemāku pieļaujamā riska līmeni kredītiestādē, otra – Covid-19 pandēmijas neparedzamo ietekmi uz īstermiņa un vidēja termiņa tautsaimniecības situāciju un perspektīvu. Kāda cita no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm stingrāku kredītu standartu

noteikšanas nepieciešamību pamatoja ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas papildu pasākumiem.

2. attēls

STINGRĀKU KREDĪTU STANDARTU NOTEIKŠANU AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM SKAIDROJOŠIE FAKTORI

(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

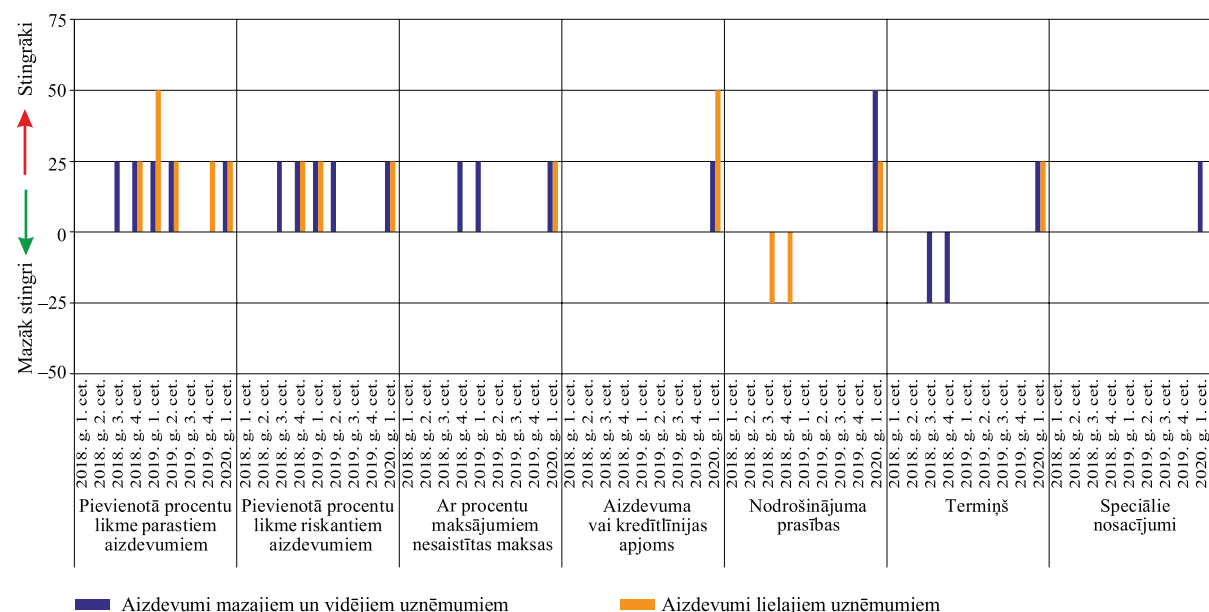
Kredītu standartu pastiprināšana 2. ceturksnī varētu mazināties. Tikai viena no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm arī 2. ceturksnī plāno pastiprināt kredītu standartus aizdevumiem uzņēmumiem (ilgtermiņa aizdevumiem, kā arī aizdevumiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem – būtiski, savukārt īstermiņa aizdevumiem un aizdevumiem lieliem uzņēmumiem – mēreni).

Kredītiestādes, kuras norādīja uz stingrāku kredītu standartu noteikšanu aizdevumiem uzņēmumiem, padarīja mazāk pievilcīgus arī kredītu noteikumus un nosacījumus šāda veida aizņēmumiem, galvenokārt augstāk novērtējot pastāvošos riskus (sk. 3. att.). Par stingrāku kredītu noteikumu un nosacījumu noteikšanu aizdevumiem uzņēmumiem kopumā 2020. gada 1. ceturksnī ziņoja divas aptaujātās Latvijas kredītiestādes, pamatojot savu rīcību ar riska uztveres pārmaiņām (divās kredītiestādēs), kā arī pieļaujamā riska līmeņa (vienā kredītiestādē) un resursu izmaksu un bilances ierobežojumu (vienā kredītiestādē) nelabvēlīgu ietekmi. 1. ceturksnī biežāk (divas reizes) tika palielinātas nodrošinājuma prasības, bet vienu reizi – visi pārējie nosacījumi: pievienotā procentu likme parastiem un riskantiem aizdevumiem, ar procentu likmēm nesaistītās maksas, aizdevuma vai kredītlīnijas apjoms, aizdevuma speciālie nosacījumi un termiņš.

3. attēls

KREDĪTU NOTEIKUMU UN NOSACĪJUMU PĀRMAIŅAS AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM TO APJOMA DALĪJUMĀ

(par kredītu noteikumu un nosacījumu stingrības palielināšanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

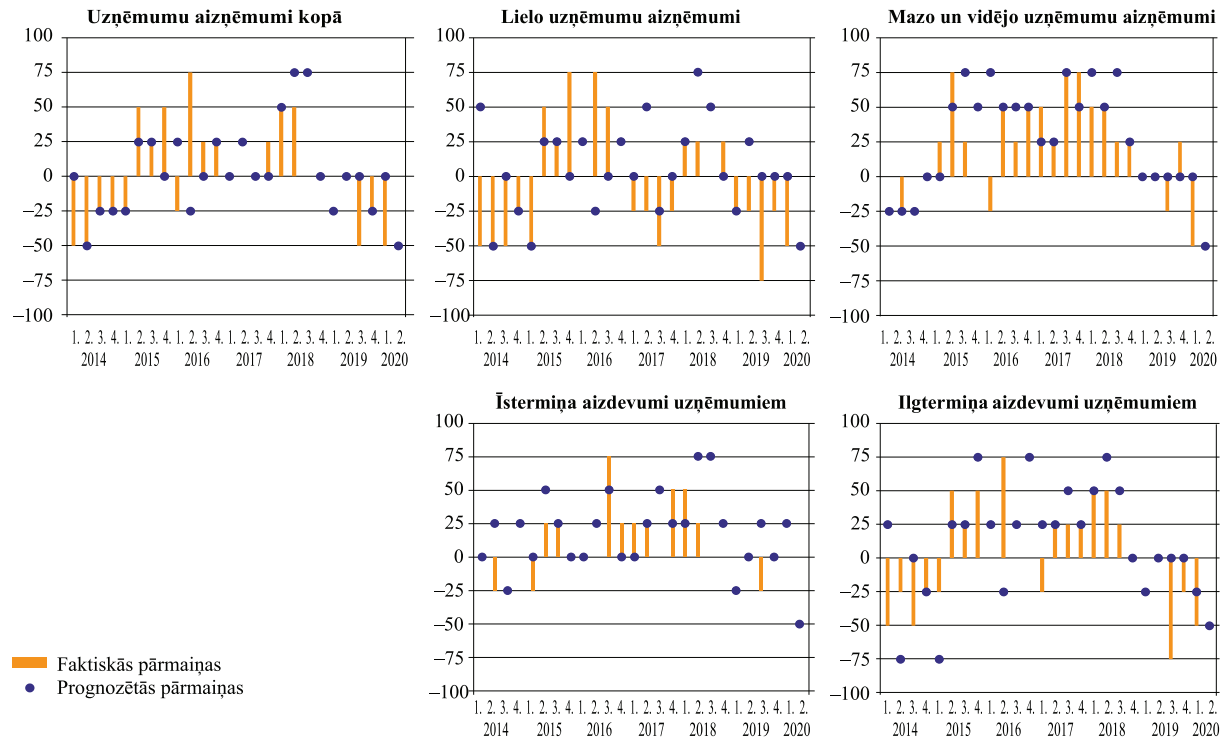

Kredītiestādēs dominēja viedoklis, ka 2020. gada 1. ceturksnī pieprasījums pēc aizdevumiem uzņēmumiem kopumā sarucis, jo pamatā tika vērtētas ilgtermiņa tendences, nevis uzņēmumu sākotnējā reakcija uz Covid-19 pandēmijas izraisīto krīzi (sk. 4. att.). Viena no četrām aptaujātajām kredītiestādēm novērtēja, ka pieprasījums pēc aizdevumiem uzņēmumiem sarucis būtiski, divas norādīja uz mērenu samazinājumu, bet viena uzskatīja, ka tas ievērojami audzis. Zīmīgi, ka pieprasījums pēc īstermiņa aizdevumiem kredītiestāžu vērtējumā nav mainījies – viena kredītiestāde novēroja nelielu tā samazinājumu, bet kāda cita – ievērojamu kāpumu. Savukārt pieprasījums pēc ilgtermiņa aizdevumiem sarucis, un tā vērtējums ir tāds pats kā aizdevumiem uzņēmumiem kopumā.

4. attēls

KREDĪTU PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS

(par lielāku kredītu pieprasījumu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

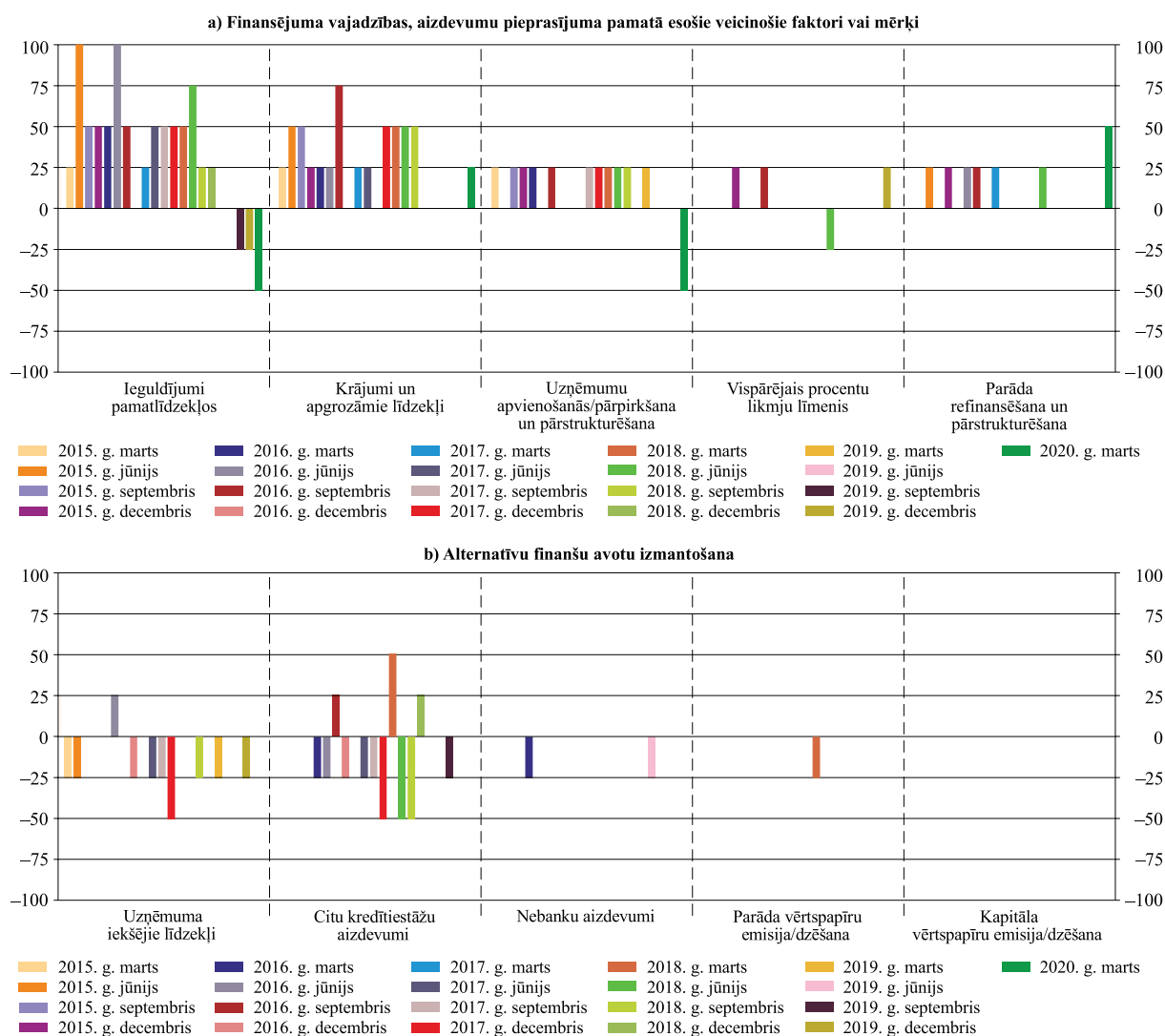
Kredītiestādē, kurā 2020. gada 1. ceturksnī novēroja pieprasījuma kāpumu pēc aizdevumiem uzņēmumiem, to būtiski veicināja parāda refinansēšana, pārstrukturēšana un vienošanās par jauniem nosacījumiem, palielinoties aizņēmuma summai, kā arī uzņēmumu aizņemšanās, lai stiprinātu likviditātes situāciju labākai Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes seku vadībai. Parāda refinansēšana, pārstrukturēšana un vienošanās par jauniem nosacījumiem, kā arī nepieciešamība papildināt krājumus un apgrozāmos līdzekļus veicināja pieprasījumu arī kādā citā kredītiestādē, lai gan kopumā tajā pieprasījums pēc aizdevumiem uzņēmumiem bija krities. Skaidrojot, kāpēc pieprasījums pēc aizdevumiem uzņēmumiem 1. ceturksnī sarucis, divas kredītiestādes norādīja uz mazāku nepieciešamību pēc ilgtermiņa aizdevumiem un divas – pēc finansējuma uzņēmumu apvienošanās, pārpirkšanas un pārstrukturēšanas vajadzībām (sk. 5. att.).

Aplūkotajā kredīšanas segmentā 1. ceturksnī turpināja palielināties noraidīto kredītu pieteikumu īpatsvars (tas nedaudz pieauga vienā aptaujātajā Latvijas kredītiestādē). Noraidīto kredītu pieteikumu īpatsvara pieaugums kopā ar pieprasījuma kritumu var liecināt gan par stingrāku kredītu standartu noteikšanu, gan par iesniegto kredītu pieprasījumu augstāku riska pakāpi.

5. attēls

UZŅĒMUMU PIEPRASĪJUMU PĒC AIZDEVUMIEM SKAIDROJOŠIE FAKTORI

(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

Arī 2020. gada 2. ceturksnī lielākā daļa aptaujāto Latvijas kredītiestāžu kopumā prognozē pieprasījuma kritumu pēc aizdevumiem uzņēmumiem. Divas no aptaujātajām kredītiestādēm paredz būtisku kritumu, viena – mērenu kritumu, bet viena – ievērojamu pieaugumu. Gaidāmais pieprasījuma kritums pēc īstermiņa aizdevumiem uzņēmumiem ir nedaudz mazāks: trijās kredītiestādēs tas ir vienāds ar pieprasījuma pārmaiņām pēc aizdevumiem uzņēmumiem kopumā, bet vienā kredītiestādē gaidāmais pieprasījuma kritums pēc īstermiņa aizdevumiem uzņēmumiem ir mērenāks nekā prognozētais kritums pēc aizdevumiem uzņēmumiem kopumā.

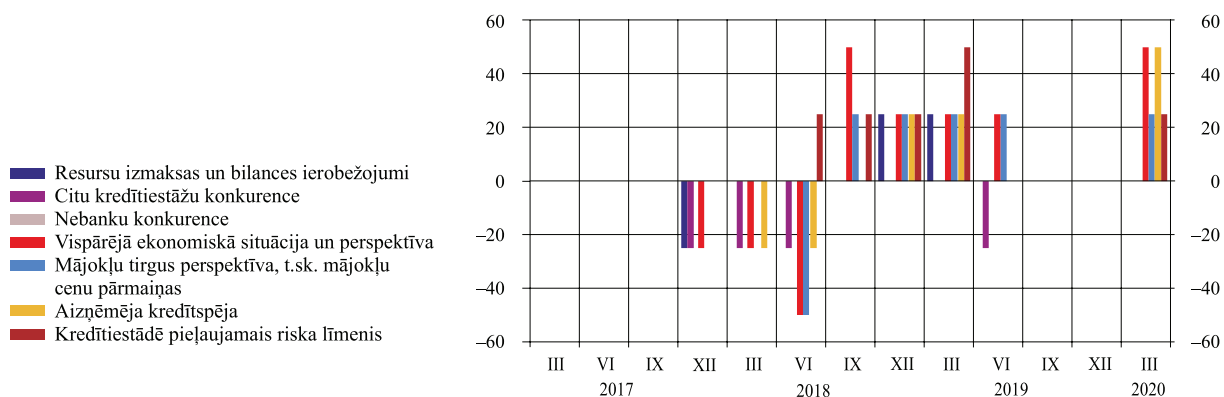
Kredīti mājāsaimniecībām mājokļa iegādei

Kredītiestādes kļuvušas stingrākas attiecībā uz jaunu kredītu mājokļa iegādei izsniegšanu. Divas aptaujātās kredītiestādes norādīja, ka 2020. gada 1. ceturksnī būtiski pastiprinājušas kredītu standartus kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei, un abas skaidroja, ka šāda lēmuma pieņemšanu veicinājusi vispārējās tautsaimniecības situācijas un attīstības izredžu pavājināšanās, kā arī aizņēmēju kredītpējas pasliktināšanās (sk. 6. att.). Viena kredītiestāde noteica stingrākus kredītu standartus arī mājokļu tirgus attīstības perspektīvas pavājināšanās un zemākas kredītiestādes riska tolerances dēļ. Arī noraidīto kredītu pieteikumu īpatsvars kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei 1. ceturksnī vienā kredītiestādē būtiski pieauga. 2. ceturksnī noteikt stingrākus kredītu standartus kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei plāno trīs no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm, turklāt divas no tām – būtiski.

6. attēls

STINGRĀKU KREDĪTU STANDARTU NOTEIKŠANU KREDĪTIEM MĀJSAIMNIECĪBĀM MĀJOKĻA IEGĀDEI SKAIDROJOŠIE FAKTORI

(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

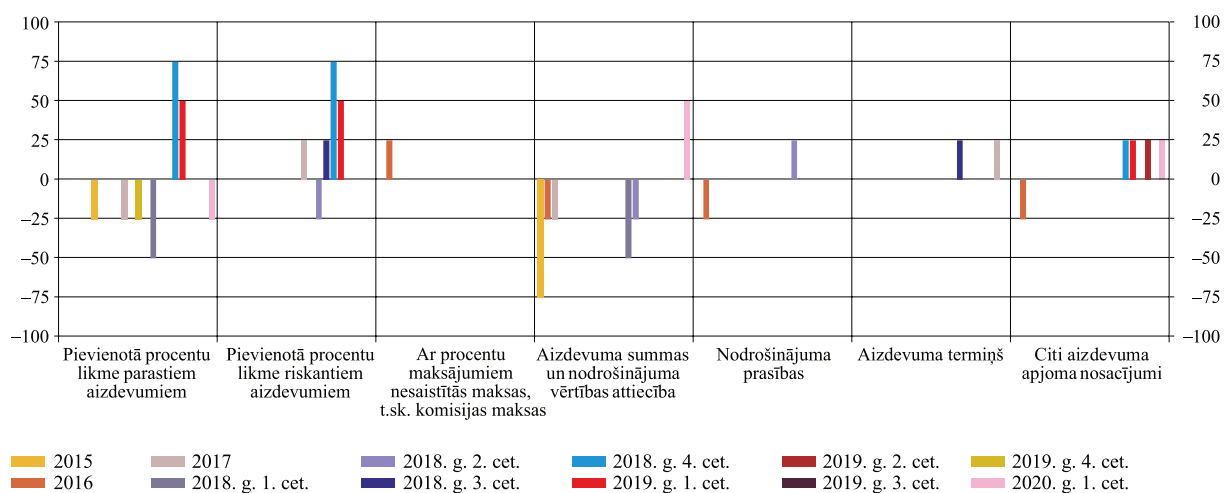

Kredītiestādēm augstāk vērtējot risku un kļūstot piesardzīgām, tās kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei noteica arī stingrākus vairākus kredītu noteikumus un nosacījumus – aizdevuma summas un nodrošinājuma vērtības attiecību un citus aizdevuma apjoma ierobežojumus (sk. 7. att.). Divas no četrām kredītiestādēm norādīja uz zemākas aizdevuma summas un nodrošinājuma vērtības attiecības piemērošanu un viena – uz nedaudz stingrākiem citiem aizdevuma apjoma ierobežojumiem. Abās kredītiestādēs stingrāki kredītu noteikumi un nosacījumi tika ieviesti riska uztveres pavājināšanās dēļ, turklāt vienā no tām zemāks kļuva arī pieļaujamais riska līmenis. Tomēr vienā kredītiestādē izdevīgākas resursu izmaksas un zemāki bilances ierobežojumi veicināja kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei pievienoto procentu likmju samazināšanos.

7. attēls

KREDĪTU NOTEIKUMU UN NOSACĪJUMU PĀRMAIŅAS KREDĪTIEM MĀJSAIMNIECĪBĀM MĀJOKĻA IEGĀDEI

(par stingrāku kredītu noteikumu un nosacījumu noteikšanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

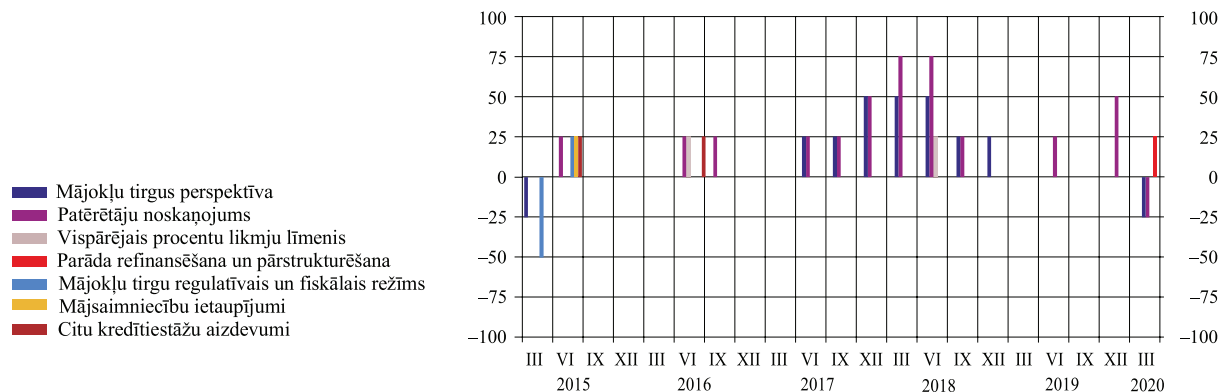
Kopumā pieprasījums pēc aizdevumiem mājāsaimniecībām 2020. gada 1. ceturksnī kredītiestāžu vērtējumā nav mainījies. Tomēr jāatzīst, ka aptaujāto Latvijas kredītiestāžu viedoklis par pieprasījumu pēc kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei bija pretējs: viena no tām norādīja uz būtisku pieprasījuma kritumu, viena – uz nelielu kritumu, viena – uz nelielu pieaugumu un viena – uz ievērojamu kāpumu. Kredītiestādes, kuras norādīja uz pieprasījuma kāpumu, skaidroja to ar parāda refinansēšanu, pārstrukturēšanu un vienošanos par jauniem nosacījumiem (viena kredītiestāde). Viena no četrām aptaujātajām kredītiestādēm uzskatīja, ka pieprasījumu veicinājis ceturkšņa sākumā novērotais mājāsaimniecību noskaņojuma kāpums. Taču jau Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes sākumā mājāsaimniecību pārliecība sāka strauji pavājināties, ietekmējot kopējos ceturkšņa kredīšanas rezultātus. Divas no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm novēroja, ka pieprasījumu pēc kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei mazināja mājāsaimniecību noskaņojuma pasliktināšanās ceturkšņa beigās (vienā kredītiestādē – mēreni un otrā – būtiski). Papildus tam viena aptaujātā kredītiestāde

norādīja, ka pieprasījumu pēc kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei mazināja arī mājokļu tirgus perspektīva, t.sk. gaidāmās mājokļu cenu pārmaiņas (sk. 8. att.).

8. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU PIEPRASĪJUMU PĒC KREDĪTIEM MĀJOKĻA IEGĀDEI SKAIDROJOŠIE FAKTORI

(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

Kredītiestāžu viedoklis par pieprasījuma attīstību šajā kredītiestāžu segmentā 2020. gad 2. ceturksnī ir līdzīgs. Trīs no četrām aptaujātajām kredītiestādēm uzskata, ka pieprasījums pēc kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei 2. ceturksnī ievērojami saruks. Tikai viena kredītiestāde norādīja, ka prognozē būtisku pieprasījuma kāpumu.

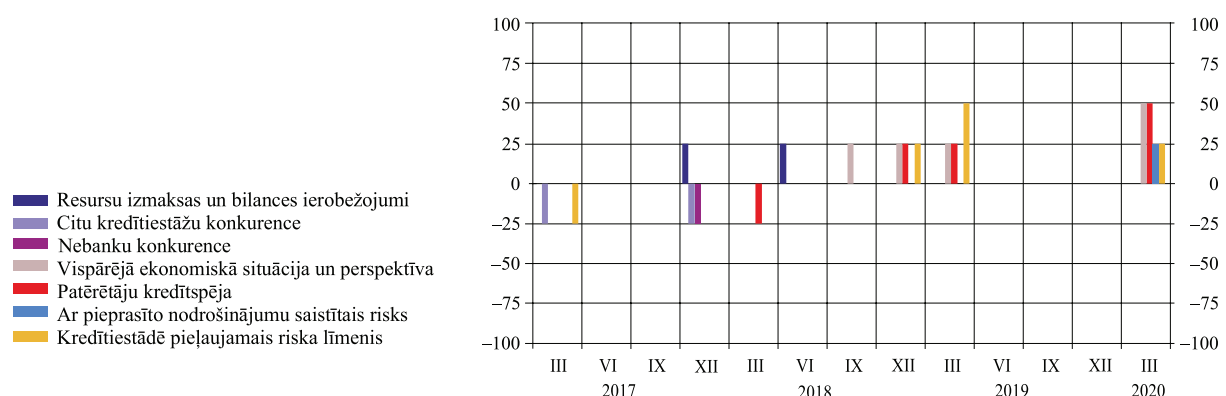
Patēriņa kredīti un pārējie aizdevumi mājsaimniecībām

Būtiski stingrākus kredītu standartus patēriņa kredītiem un pārējiem kredītiem mājsaimniecībām noteica divas aptaujātās Latvijas kredītiestādes. Abās kredītiestādēs lēmumu par stingrāku kredītu standartu noteikšanu veicināja vispārējās ekonomiskās situācijas un attīstības izredžu pavājināšanās, kā arī patērētāju kredīspējas pasliktināšanās. Vienā no tām papildus minētajiem faktoriem šādu dinamiku veicināja arī augstāks ar pieprasīto nodrošinājumu saistītais risks un pieļaujamā riska līmeņa pazemināšanās. Viena aptaujātā Latvijas kredītiestāde 1. ceturksnī aplūkotajā kredītiestāžu segmentā nenovēroja noraidīto kredītu pieteikumu īpatsvara pieaugumu. 2. ceturksnī noteikt stingrākus kredītu standartus patēriņa kredītiem un pārējiem kredītiem mājsaimniecībām plāno divas no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm (sk. 9. att.).

9. attēls

STINGRĀKU KREDĪTU STANDARTU NOTEIKŠANU PATĒRIŅA KREDĪTIEM UN PĀRĒJIEM KREDĪTIEM MĀJSAIMNIECĪBĀM SKAIDROJOŠIE FAKTORI

(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

2020. gada 1. ceturksnī, divās aptaujātajās Latvijas kredītiestādēs pasliktinoties riska uztverei un vienā samazinoties pieļaujamajam riska līmenim, izsniegto patēriņa kredītu un pārējo kredītu mājsaimniecībām atlikums nedaudz samazinājās.

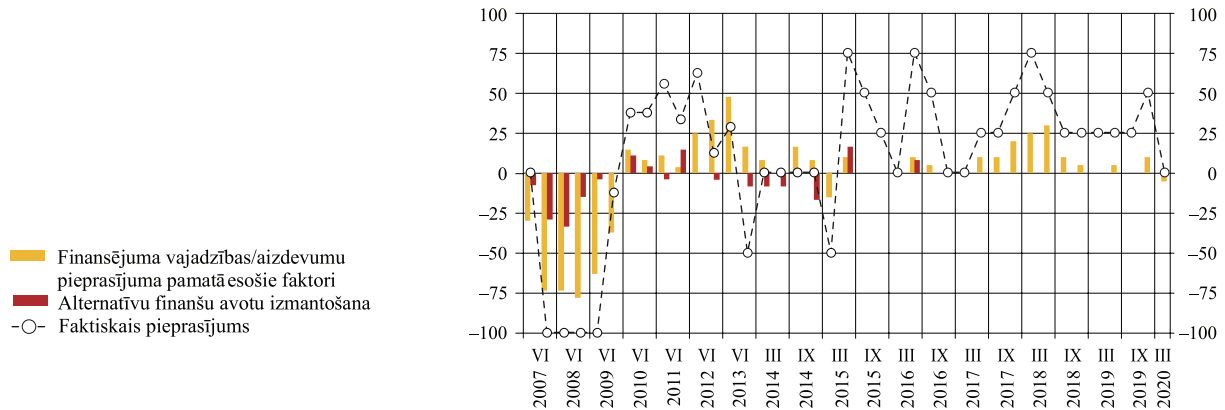
Pieprasījums pēc patēriņa kredītiem un pārējiem kredītiem mājsaimniecībām samazinājās ievērojami retāk nekā pieprasījums pēc kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei (sk. 10. att.). Tikai viena aptaujātā Latvijas kredītiestāde atzina, ka patērētāju noskaņojuma pasliktināšanās un (mazāk) augstu procentu likmju ietekmē pieprasījums pēc patēriņa kredītiem un pārējiem kredītiem mājsaimniecībām

2020. gada 1. ceturksnī būtiski sarucis. Nākamajā ceturksnī divas aptaujātās kredītiestādes prognozē ievērojamu pieprasījuma pēc minētā veida kredītiem kritumu, viena – mērenu kritumu, bet viena – ievērojamu kāpumu.

10. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU PIEPRASĪJUMU PĒC PATĒRĪŅA KREDĪTIEM UN PĀRĒJIEM KREDĪTIEM SKAIDROJOŠIE FAKTORI

(aritmētiskais vidējais katrā faktoru grupā, kur katrs faktors novērtēts kā par faktora pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

Papildjautājumi

Eiro zonas banku veiktās kreditēšanas 2020. gada janvāra aptaujā kredītiestādēm tika uzdoti vairāki papildjautājumi par kredītiestāžu pieeju finanšu tirgum, ECB aktīvu iegādes programmu, negatīvu noguldījumu iespējas procentu likmi, kā arī ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperācijām (ITRMO III).

Atbildot uz papildjautājumiem par pieeju finanšu tirgum, kāda aptaujātā Latvijas kredītiestāde atzina, ka 2020. gada 1. ceturksnī ievērojami pasliktinājās tās piekļuves iespējas liela apjoma parāda vērtspapīriem, kā arī nedaudz pasliktinājās piekļuve beznodrošinājuma starpbanku naudas tirgum. Kredītiestāde prognozē, ka nākamajos trijos mēnešos nedaudz pasliktināsies tās piekļuves iespējas maza apjoma finansējumam.

ECB aktīvu iegādes programma vienā Latvijas kredītiestādē 2019. gada 4. ceturksnī un 2020. gada 1. ceturksnī palīdzēja uzlabot tirgus finansējuma nosacījumus un tādējādi veicināja zemāku procentu likmju piemērošanu kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei. Tomēr kredītiestāde cer, ka arī nākamajos sešos mēnešos līdz šim sniegtās ECB aktīvu iegādes programmas iespējas veicinās procentu likmju samazināšanos un mājāsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto kredītu atlikuma pieaugumu.

Raksturojot negatīvas noguldījumu iespējas procentu likmes ietekmi vienlaikus ar divu līmeņu rezervju atlīdzības sistēmas ietekmi, divas no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm atzina, ka tām iepriekšējos sešos mēnešos samazinājusies un nākamajos sešos mēnešos zemāku procentu ieņēmumu dēļ samazināsies peļnītspēja. Tomēr abas kredītiestādes novēroja, ka ECB divu līmeņu rezervju atlīdzības sistēma mazina negatīvās noguldījumu iespējas procentu likmes pazeminošo ietekmi uz peļnītspēju un procentu ieņēmumiem. Viena Latvijas kredītiestāde norādīja, ka negatīvas noguldījumu iespējas procentu likmes un divu līmeņu rezervju atlīdzības sistēmas ietekmē kredītiestādē iepriekšējā pusgadā samazinājušās un nākamajā pusgadā samazināsies uzņēmumu un mājāsaimniecību noguldījumu procentu likmes un atlikums, vienlaikus sarūkot ar procentu likmēm nesaistītiem maksājumiem.

Vērtējot ITRMO III, trīs no četrām kredītiestādēm minēja, ka vēl nav pieņēmušas lēmumu par dalību nākotnes operācijās. Visas trīs kredītiestādes uz to mudinātu izdevīgie ITRMO III nosacījumi un vēlme uzlabot savu peļnītspēju. Tikai viena kredītiestāde kā otru iemeslu dalībai ITRMO III minēja vēlmi piesardzības labad palielināt likviditāti, lai samazinātu vai novērstu iespējamās nākotnes finansējuma grūtības. Ja kredītiestādes tomēr lemtu par labu dalībai ITRMO III, tās nākamajos sešos mēnešos iegūto finansējumu izmantotu atšķirīgiem nolūkiem. Viena aptaujātā kredītiestāde uzskata, ka šo finansējumu nākamajos sešos mēnešos varētu izmantot, lai aizstātu starpbanku tirgū iegūto finansējumu. Kāda cita vēlētos to izmantot iekšzemes valsts obligāciju iegādei, citu finanšu aktīvu iegādei, kā arī likviditātes uzturēšanai. Viena aptaujātā Latvijas kredītiestāde uzskata, ka nākamajos sešos mēnešos potenciālā dalība ITRMO III varētu uzlabot tās peļnītspēju.